

БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЖОО-НЫҢ РӨЛІ

Садық Ә. Б.,

*2 топ студенті, «Кәсіптік оқыту» мамандығының, Қостанай қ.
Ғылыми жетекшісі: Абдимоминова Д.К., аға оқытушы. ҚМПИ*

Қоғамдағы әлеуметтік-мәдени жағдай әр педагогтың қазіргі таңдағы қоғамның сұранысына және өзінің қажеттілігіне, қызығушылығына, мүмкіншілігіне сәйкес білім мен тәрбие алуын қажет етеді.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» [1, 24],- деп, мамандыққа қатысты оқыту мәселесіне ерекше мән беру қажеттілігі атап көрсетілген болатын. Кәсіби іс-әрекетке деген болашақ мұғалімдердің дайындығы мәселесі А.А.Бейсенбаева, Ф.Н.Гоноболин, Э.А.Гришин, К.К.Жампейсова, В.И.Загвязинский, Н.В.Кузьмина, К.К.Левитан, А.К.Маркова, В.Д.Семенов, В.А.Сластенин, Н.Д.Хмель, Н.Н.Хан және т.б. ғалымдар еңбегінде қарастырылған.

Білім берудің жаһандану жағдайы маман құзыреттілігін қалыптастыруды, олардың дара тұлғалық сапасын дамытуды талап етіп отыр. Қазіргі кездегі жоғары білімнің мақсатына жаңаша түсінікпен қарасақ, оны дамытудың басты стратегиялық бағдары – қоғамда болып жатқан өзгерістерге шығармашылық тұрғыдан қарай алатын, алға қойылған мәселені сапалы шеше білетін, терең теориялық біліммен қаруланған, іскерлік қабілеттілігі мен кәсіби деңгейі жоғары, еліміздің еңбек нарығында бәсекеге қабілетті бола алатын жоғары білікті мамандарды дайындау. Ол құзыреттіліктерді қалыптастыру арқылы шешімін табуда. Құзыретті білім беруді іске асыру әдістемелік және теориялық мәселелерді шешудің жолдарын қарастырады. Бұл мәселе негізінен кәсіптік оқыту мамандығындағы кәсіптендіру пәндерімен байланыстырып оқытумен тікелей байланысты. Бүгінгі таңда кәсіби пәндерді меңгерту бағытында әртүрлі әдістемелер бойынша оқытудың инновациялық тәжірибелері мен озық технологиялары қарқынды дамуда. Құзыретті білім беру тәсілдерінің қызметі әдістеме ілімінде «құзырет», «құзыреттілік» ұғымдарының ауқымды салмағын анықтайтындай. Осы тұрғыда «құзырет», «құзыреттілік» ұғымдарының анықтамаларына тоқталсақ. А.В. Хуторской мынадай анықтама береді: «Компетенция – совокупность взаимосвязанных качеств личности (знаний, умений, навыков, способов деятельности), задаваемых по отношению к определённому кругу предметов и процессов и необходимых, чтобы качественно продуктивно действовать по отношению к ним. Компетентность – владение, обладание человеком соответствующей компетенцией, включающей его личностное отношение к ней и предмету деятельности» [2]. Латын тіліндегі «competens» сөзін ғалым К. Құдайбергенова былайша түсіндіреді: «Құзырлылық ұғымы – соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым. Құзырлылықты білімін, біліктілігін, дағдысын, тұлға мінез-құлқын, ең бастысы, тұлға мүмкіндігін бағалаудың критерийі мақсатында қарастыру құзырлылық маңызын толық аша алады. Олай болса, құзырлылық, нәтижеге бағдарланған жаңа білім беру жүйесінің сапалық критерийі ретінде әлеуметтік және өмірлік көзқарастарды есепке алуы қажет» [3]. Жоғарыда берілген анықтамалардың негізінде «құзырет», «құзыреттілік» ұғымдарын былайша түсіндіруге болады: құзырет нақты өмірлік жағдайда тиімді қызмет ету үшін тұлғаның өз білімін, біліктілігі мен дағдыларын жұмылдыруға дайындығы болса, ал құзыреттілік тұлғаның өзіне қатысты құзыреттіліктерді меңгеруі, иеленуі, яғни біліктілік пен қызметтілікке деген оның жеке қарым-қатынасы.

Білімнің нәтижеге айналуы – оқытудың ең негізгі әрі басты мәселесі. Оқыту барысында күтілетін білім нәтижелерін айқындайтын құзыреттіліктер деңгейінде көрінеді.

Студент оқу-танымдық, ақпараттық-технологиялық, коммуникативтік, әлеуметтік-тұлғалық құзыреттіліктерді игеру нәтижесінде білімді де білікті, кәсіби даярлығы жоғары, бәсекеге қабілетті маман бола алады. Бәсекеге қабілетті маманның білімділігі мен біліктілігін өз қажетіне қарай ұштастыруға, танымдық көзқарасын қалыптастыруға, шығармашылық қабілетін дамытуға т.б. төменде көрсетілген құзыреттіліктердің маңызы ерекше (1-кесте).

1-кесте – Оқыту барысында күтілетін білім нәтижелерін айқындайтын құзыреттіліктің түрлері

Жоғарыда аталған құзыреттіліктің әрқайсысы білім, біліктілік пен дағды және құндылықтардың үлкен кешенінен тұрады. Құзыретті маман даярлау мақсатында білім алушылардың білімділік белсенділігін арттыру технологиясы бойынша білім беру мақсаты – студенттерге білім беру арқылы өз бетінше жұмыс жасау қабілетін, дұрыс шешім қабылдау мүмкіндігін қалыптастыру арқылы бәсекеге қабілетті маман ретінде дамуына көмектесу. Білім берудегі негізгі мақсат тек білімді, кәсіби мамандандырылған маман дайындау ғана емес, рухани дүниесі бай және адамгершілігі жоғары, қоғамдық өмірдің барлық саласында ұлттық құндылықтарды бағалауға және дамытуға қабілетті маман қалыптастыру – білім мазмұнын таңдауда қатаң ескерілетін мәселе. Сондықтан әрбір білім алушы өз мамандығына байланысты кәсіби мәселелерді шешу, білім және іскерлік деңгейін көтеру сияқты құзыреттілігімен анықталады.

Білікті де білімді мамандарды даярлау, жас ұрпаққа сапалы білім беруді жан-жақты игеру, соның ішінде кәсіптік бағыттағы пәндерді студенттің кәсібіне сәйкес байланыстыра жетілдіріп, өз кәсібіне қатысты шеберлікті меңгертіп, тікелей мамандықпен байланыстыра оқыту – жоғары оқу орындары үшін өзекті мәселе. Осыған байланысты елімізде білім жүйесін жетілдіру, білім мазмұнын жаңарту, ЖОО-да мамандар даярлаудың сапасын арттыру мәселесі бойынша отандық ғалымдардың зерттеу еңбектерінің маңызы ерекше. [3].

Кәсіптендіру пәндері болашақ маманның саналы әрекетін дамытатын, өмірлік қажеттілігіне жарататын тетікке айналдыру – біріншіден, өзіндік көзқарас, дүниетаным мен сенім қалыптастыратын, екіншіден, кәсіпке бейімделу, жаңа кәсіби мамандық саласына қатысты мәселелерді түсіну, қабылдай алу қабілеттерін дамыту бүгінгі күн талабынан туындайды.

Мамандық бойынша арнайы техникалық пәндерді жүйелі түрде оқыту барысында студенттердің оқу-танымдық құзыреттілігі қалыптасады.

12 жылдық оқыту моделіне көшу қазіргі таңдағы болашақ мұғалімнен жаңашылдықты, ойлауының шығармашыл типте болуын, іс-әрекетте жаңақұрылымның қалыптасуын талап етеді.

Педагогикалық іс-әрекеттің шығармашыл бағыттылығы мұғалімнен мыналарды талап етеді:

1) Жаңа тұрпатты мұғалімнің өз мүмкіншіліктерін объективті түрде бағалауы, өзінің осы мамандықты игеруге қажетті әлсіз және күшті қасиеттерін (өзін-өзі басқаруы, өзін-өзі бағалауы, эмоциялық көрінуі, үйірсектік, дидактикалық қабілеттер т.б.) білуі;

2) интеллектуалдық әрекетті, жалпы мәдениетті (ойлау, есте сақтау, қабылдау, зейін), мінез-құлық мәдениетін, қарым-қатынасты (педагогикалық қарым-қатынас) игеруі;

3) бүкіләлемдік білім беру кеңістігіндегі даму үдерісіне, интеграциялық үдерістерге бағдар ала білуі, білім берудегі полимәдениеттілікке сәйкес мұғалімнен көп тілдік даярлықтың талап етілуі.

Қазақстан Республикасындағы жаңа тұрпатты мұғалімнің қалыптасу ұстанымдары:

-білім берудің ізгілікті, тұлғалық-бағдарлық сипатының болуы;

-пәндік, психологиялық-педагогикалық, жалпы мәдени даярлықтың жоғары сапасы және іргелі-ғылыми негізделуі;

-базалық пәндер кешенін, мазмұнын жетілдіру, мақсат пен талаптың бірлігі, әлемнің бүтіндей бейнесін қалыптастыру негізінде пәнаралық байланысты, интеграцияны қамтамасыз ету;

-болашақ мұғалімдердің базалық даярлығының кәсіби және жалпымәдени аспектілерін қамтамасыз ететін пәндер жиынтығының толықтығы, әмбебаптығы;

-педагог тұлғасының даму деңгейінің бірізділігі;

-үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесіндегі білім беру үдерісінің мазмұны мен технологиясының өзгергіштігі мен иілгіштігі;

-базалық білім берудегі олқылықтарды толықтыру;

-мұғалімнің өзгермелі өндірістік және әлеуметтік жағдайда бейімделе білу қабілетін дамыту;

-тұлғаның рухани сұранысын қанағаттандыру, білім берудің дамытушылық сипатының болуы;

-үздіксіз педагогикалық білім беруді игеруде әр мұғалімнің мүмкіндігінің дамуы;

-дәстүрлі және жаңа типтегі ресми және биресми білім беру құрылымдарының бірігуі;

-білім беру құрылымы мен деңгейіне барлық әлеуметтік топтардың, әр жас өкілдерінің қамтылуы.

Қазақстанның бүкіл әлемдік өркениетке қарышты қадам басу кезеңінде, жаңа тұрпатты мұғалімнің кәсіби инновациялық даярлығын қалыптастырудың нобайын жасауда ғылым әдіснамасына, педагогиканың әдіснамасына сүйенеміз.

Мұғалімнің кәсіби инновациялық даярлығын қалыптастыру: әлемдік бәсекеге қабілетті маманды даярлау, жалпы орта білім беретін мектептерде инновациялық реформаларды жүзеге асыру, оқу-тәрбие үдерісіндегі жаңа технологияларды кеңінен пайдалану.

Осыларды игерген студент келешекте терең теориялық біліммен қаруланған, іскерлік қабілеттілігі мен кәсіби деңгейі жоғары, еңбек нарығының сұранысына сай ғаламдық бәсекеге қабілетті, жоғары білікті маман болары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасындағы Білім туралы заңнама. Заң актілерінің жиынтығы. - Алматы: ЮРИСТ, 2012. -264 б.
2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированный парадигмы образования // Народное образование, №2, 2003. -С. 58-64.
3. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі // «Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты ғылыми-практикалық конференция материалдары. -Алматы, 2008. -30-32-б.